

RYZIKO DYSLEKSJI U DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Dzieci w tym samym wieku mogą rozwijać się w różnym tempie i prezentować możliwości rozwojowe na różnych poziomach. Ale gdy przedszkolak "za chwilę" będzie uczniem, wymaga się od niego określonych umiejętności i sprawności, które zagwarantują mu udany start w szkole. Co zrobić, jeżeli dziecko wykazuje brak gotowości do nauki czytania i pisania? Kiedy mówimy o ryzyku dysleksji, a kiedy diagnozujemy dysleksję?

Dysleksja rozwojowa są to specyficzne trudności w uczeniu się o podłożu neurobiologicznym. Określenie dysleksji jako rozwojowej oznacza, że na każdym etapie rozwojowym dziecka można zaobserwować specyficzne symptomy, a trudności nie pojawiają się nagle. Specyficzne oznacza, że trudności pojawiają się u dzieci o prawidłowym rozwoju intelektualnym. Rzetelną **diagnozę dysleksji można postawić dopiero po 10 roku życia**, na etapie edukacji wczesnoszkolnej, gdy trudności utrzymują się pomimo pracy terapeutycznej. Diagnoza przeprowadzana jest w poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Na etapie edukacji przedszkolnej mówimy o rozpoznawaniu ryzyka dysleksji. Ryzyko dysleksji oznacza zagrożenie wystąpieniem specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu.

Warunkiem prawidłowego rozpoznania ryzyka dysleksji u dziecka jest wykluczenie:

- niepełnosprawności intelektualnej oraz inteligencji niższej niż przeciętna,
- zaniedbań środowiskowych,
- zaburzeń w funkcjonowaniu narządów zmysłów.

W okresie przedszkolnym można zauważyć objawy, które cechują tzw. **dzieci ryzyka dysleksji**. Pierwsze symptomy powinny zostać wychwycone przez nauczycieli w przedszkolu lub w "zerówce". W drugim półroczu klasy zerowej można już dość jednoznacznie zakwalifikować dziecko do tak zwanej grupy ryzyka dysleksji. Powinien to zrobić nauczyciel, terapeuta lub logopeda w przedszkolu. Może się w tym celu posłużyć Skalą Ryzyka Dysleksji prof. Marty Bogdanowicz. Dzieckiem ryzyka dysleksji jest każde dziecko pochodzące z nieprawidłowo przebiegającej ciąży i skomplikowanego porodu. Należy także obserwować rozwój dzieci urodzonych przedwcześnie, z zamartwicy, z niską wagą urodzeniową, w złym stanie fizycznym. Wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu dotyczy także dzieci z rodzin, w których występowały trudności takie jak: dysleksja rozwojowa, opóźnienie rozwoju mowy, oburęczność i leworęczność. Oczywiście do rozpoznania zagrożenia dysleksją nie wystarczy występowanie jednego z symptomów. Im więcej objawów zauważymy, tym ryzyko dysleksji jest bardziej prawdopodobne.

Lista symptomów ryzyka dysleksji

WIEK PRZEDSZKOLNY (3 – 5 lat)

(na podstawie M. Bogdanowicz *Ryzyko dysleksji. Problem i diagnozowanie.*)

OBSZAR	SYMPTOMY
MOTORYKA DUŻA	<p>Dziecko wykazuje niską sprawność ruchową w zakresie ruchów całego ciała:</p> <ul style="list-style-type: none"> • słabo biega, • ma kłopoty z utrzymaniem równowagi, np. podczas chodzenia po linii krawężnika, • z trudem uczy się jeździć na rowerku trzykołowym, hulajnodze, • jest niezdarne w ruchach, źle funkcjonuje w zabawach ruchowych

<p>MOTORYKA MAŁA</p>	<p>Słaba sprawność ruchowa rąk, której symptomami są:</p> <ul style="list-style-type: none"> • trudność i niechęć do wykonywania czynności samoobsługowych, np. zapinania małych guzików, sznurowania butów, zabaw manipulacyjnych, takich jak nawlekanie koralików
<p>KOORDYNACJA WZROKOWO-RUCHOWA</p>	<p>W tym zakresie zaburzenia objawiają się:</p> <ul style="list-style-type: none"> • trudnościami w budowaniu z klocków, • niechęcią do rysowania, rysunki są bardzo uproszczone, • nieprawidłowym sposobem trzymania ołówka w palcach podczas rysowania, co powoduje zbyt słabe lub zbyt mocne przyciskanie go, • brakiem umiejętności rysowania: koła (3 lata), kwadratu i krzyża (4 lata), trójkąta i kwadratu opartego na kącie (5 lat)
<p>FUNKCJE WZROKOWE</p>	<p>Zaburzenia, które objawiają się w tym obszarze to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nieporadność w rysowaniu (forma rysunków jest prymitywna, ale bywa bogata treściowo, dziecko słownie uzupełnia braki w rysowaniu), • trudności w składaniu według wzoru obrazków pociętych na części, puzzli, układanek, mozaiki
<p>FUNKCJE SŁUCHOWO - JĘZYKOWE</p>	<p>W tym zakresie zaburzenia przejawiają się poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opóźniony rozwój mowy, • nieprawidłową artykulację wielu głosek, • trudności z wypowiedzianiem niezbyt złożonych wyrazów (częste „przekręcanie” wyrazów), wydłużony okres posługiwania się neologizmami, • trudności z rozpoznawaniem i tworzeniem rymów i aliteracji,

	<ul style="list-style-type: none"> • trudności z zapamiętywaniem i przypominaniem nazw (szczególnie sekwencji nazw, takich jak: pory dnia, nazwy posiłków), • trudności z zapamiętywaniem krótkich wierszyków i piosenek, • trudności z budowaniem wypowiedzi, używanie głównie równoważników zdań i zdań prostych, mały zasób słownictwa
LATERALIZACJA	Rozwój tej sfery u dziecka jest opóźniony, brak jest przejawów preferencji jednej ręki
ORIENTACJA W SCHEMACIE CIAŁA I W PRZESTRZENI	<p>Występuje opóźnienie w orientacji</p> <ul style="list-style-type: none"> • dziecko z końcem wieku przedszkolnego nie umie wskazać prawej ręki (myli się).

DZIECI W WIEKU: 6 – 7 lat

(na podstawie M. Bogdanowicz *Ryzyko dysleksji. Problem i diagnozowanie.*)

Objawy jak u dzieci w wieku 3-5 lat oraz dodatkowo:

OBSZAR	SYMPTOMY
MOTORYKA DUŻA	<p>Występuje obniżona sprawność ruchowa, która objawia się tym, że dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • słabo biega, skacze, • ma trudności z wykonywaniem ćwiczeń równoważnych, takich jak chodzenie po linii, stanie na jednej nodze, • ma trudności z uczeniem się jazdy na nartach, łyżwach, rowerze, hulajnodze

<p>MOTORYKA MAŁA</p>	<p>Dziecko wykazuje małą sprawność manualną, dla której charakterystyczne są:</p> <ul style="list-style-type: none"> • trudności z wykonywaniem precyzyjnych ruchów w zakresie samoobsługi, np. z zawiązywaniem sznurowadeł na kokardkę, używaniem widelca, nożyczek, • trudności z opanowaniem prawidłowych nawyków ruchowych podczas rysowania i pisania, np. dziecko pomimo wielu ćwiczeń niewłaściwie trzyma ołówek w palcach, w niewłaściwym kierunku kreśli linie pionowe (od dołu do góry) i poziome (od prawej do lewej)
<p>KOORDYNACJA WZROKOWO-RUCHOWA</p>	<p>Zaburzenia objawiają się:</p> <ul style="list-style-type: none"> • trudnościami z rzucaniem i chwytaniem piłki, • trudnościami w rysowaniu szlaczków, odtwarzaniu figur geometrycznych (np. rysowaniem rombu w wieku 6 – 7 lat)
<p>FUNKCJE SŁUCHOWO - JĘZYKOWE</p>	<p>Zaburzenia objawiają się jako:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wadliwa wymowa, przekręcanie trudnych wyrazów (przestawianie głosek i sylab, asymilacje głosek, np. sosa lub szosza), • błędy w budowaniu wypowiedzi, błędy gramatyczne, • trudności z poprawnym używaniem wyrażań przyimkowych wyrażających stosunki przestrzenne: nad – pod, za – przed, wewnątrz – na zewnątrz, • trudności z różnicowaniem głosek podobnych fonetycznie (np. z – s, b – p, k – g) w porównywanych słowach typu: kosa – koza lub tzw. sztucznych: resa – reza, • mylenie nazw zbliżonych fonetycznie,

	<ul style="list-style-type: none"> • trudności z dokonywaniem operacji (analizy, syntezy opuszczania, dodawania, zastępowania, przestawiania) na częściach fonologicznych (logatomach, sylabach, głoskach) w takich zdaniach, jak wydzielenie sylab i głosek ze słów, ich synteżowaniem (zaburzenia analizy i syntezy głoskowej i sylabowej), analizowaniem struktury fonologicznej słów (np. odszukaj słowa ukryte w nazwie „lewkonია”, czym różnią się słowa koza – kosa, o czym myślę: Baba ...aga, co to znaczy: „kapiekasek”, „karwony czepturek”), rozpoznawaniem i tworzeniem rymów i aliteracji (np. w poleceniach typu: wymyśl rym do słowa „mama”, które słowa się rymują: „Tomek – Adam – domek”, a które słowo brzmi inaczej; które brzmią podobnie: „kolejka – pociąg – kolega”), • trudności z zapamiętywaniem wierszy, piosenek, więcej niż jednego polecenia w tym samym czasie, • trudności z zapamiętywaniem nazw, • trudności z zapamiętywaniem materiału uszeregowanego w serie i sekwencji, takiego jak nazwy dni tygodnia, pór roku, kolejnych posiłków, sekwencji czasowej: wczoraj – dziś – jutro i sekwencji cyfr: szeregów 4 cyfrowych
<p style="text-align: center;">FUNKCJE WZROKOWE</p>	<p>Zaburzenia można dostrzec, gdy dziecko ma:</p> <ul style="list-style-type: none"> • trudności z wyróżnianiem elementów z całości, a także z ich synteżowaniem w całość, np. podczas budowania według wzoru konstrukcji z klocków, układania

	<p>mozaiki, trudności z wyodrębnianiem szczegółów różniących dwa obrazki,</p> <ul style="list-style-type: none"> • trudności z odróżnianiem kształtów podobnych (np. figur geometrycznych, liter m – n, l – t – ł,) lub identycznych, lecz inaczej położonych na płaszczyźnie (np. liter p – g – b – d)
LATERALIZACJA	<p>U dzieci występuje opóźnienie rozwoju lateralizacji – obserwujemy brak ustalenia ręki dominującej; dziecko nadal jest oburęczne i obuoczne</p>
ORIENTACJA W SCHEMACIE CIAŁA I W PRZESTRZENI	<p>Opóźnienie w tym obszarze ujawnia się, gdy dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma trudności ze wskazywaniem na siebie części ciała, gdy określa terminami: prawe – lewe (np. prawa i lewa ręka, noga, ucho), • nie umie określić kierunku na prawo i na lewo od siebie (np. droga na prawo, drzwi na lewo)
ORIENTACJA W CZASIE	<p>U dzieci występują zaburzenia dotyczące trudności z określeniem pory roku, dnia (rano, wieczór, noc)</p>
CZYTANIE	<p>W tym wieku mamy do czynienia z trudnościami w nauce czytania, dla których charakterystyczne jest to, że dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • np. czyta bardzo wolno, • głównie głoskuje i nie zawsze dokonuje poprawnej wtórnej syntezy, • bardzo często przekręca wyrazy, • nie rozumie przeczytanego zdania
PIERWSZE PRÓBY PISANIA	<p>Można tutaj zaobserwować, że dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bardzo często pisze litery i cyfry zwierciadlane; • często odwzorowuje wyrazy, zapisując je od strony prawej do lewej.

Rodzice dzieci, które uczęszczają do najstarszych grup przedszkolnych powinni obserwować swoje dziecko. Warto w tym celu porozmawiać z nauczycielem, który przeprowadza badanie gotowości szkolnej oraz prowadzi obserwacje, na podstawie których określa, w jakich sferach należy wspomagać rozwój dziecka. Możemy także dowiedzieć się jakie działania podejmowane są w przedszkolu, aby pomóc dziecku. Można poprosić o wskazówki do pracy z dzieckiem w domu i włączyć się w proces terapeutyczny. Jeżeli podejmowane działania nie przynoszą efektów, wskazana jest diagnostyka w poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Dziecko, które należy do grupy ryzyka dysleksji ma do pokonania trudności, które mogą wpływać na rozwój emocjonalny. Dlatego tak ważna jest wspierająca postawa rodziców oraz pełne zrozumienie dla problemów dziecka.

Literatura:

M. Bogdanowicz, *O dysleksji, czyli specyficznych trudnościach w czytaniu i pisaniu.*

M. Bogdanowicz *Ryzyko dysleksji. Problem i diagnozowanie.*